

Vergaderjaar 2010–2011

32 831

Verslag van een werkbezoek aan Servië, Kosovo en Albanië

Nr. 1

VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK

Vastgesteld 28 juni 2011

Een delegatie uit de vaste commissie voor Europese Zaken heeft van zondag 8 mei tot en met zaterdag 14 mei 2011 een werkbezoek gebracht aan Servië, Kosovo en Albanië. De delegatie bestond uit de leden Verburg (commissievoorzitter, CDA), Ten Broeke (VVD), Heijnen (PvdA), Bontes (PVV), Ormel (CDA), Van Bommel (SP) en Schouw (D66) alsmede commissiegriffier Nijssen.

Het werkbezoek, dat was voorbereid en werd begeleid door de Nederlandse ambassadeurs in de drie betrokken landen en medewerkers van hun staf, stond in het teken van de aspiratie van deze drie landen om op termijn te kunnen toetreden tot de Europese Unie. Op het programma stonden in alledrie de landen gesprekken met de parlementaire zustercommissie van de commissie voor Europese Zaken, het Staatshoofd, diverse regeringsvertegenwoordigers en andere gesprekspartners.

In bijgaand verslag worden de hoofdlijnen van de gevoerde gesprekken weergegeven.

De delegatie dankt alle gesprekspartners en degenen die betrokken zijn geweest bij het organiseren van dit werkbezoek.

De voorzitter van de delegatie,
Verburg

De griffier van de delegatie,
Nijssen

Servië – zondagavond 8 mei tot en met dinsdagochtend 10 mei

Na een briefing door ambassadeur Stokvis en zijn staf op zondagavond, begon het programma op maandag 9 mei met een gesprek met EU-delegatieleider Degert. Hij gaf een toelichting op de betrekkingen tussen Servië en de EU, en ging daarbij ook in op de afnemende steun onder de Servische bevolking voor toetreding tot de EU. Overigens was nog steeds wel ruim meer dan de helft van de bevolking daar voorstander van. Vervolgens werd gesproken met de speciale openbaar aanklager voor oorlogsmisdaden, Vukcevic. Deze ging onder meer in op zijn nauwe samenwerking met ICTY-aanklager Brammertz. Opvallend was dat hij in reactie op een vraag vanuit de delegatie ontkende dat Brammertz negatief was over de mate van medewerking door de Servische autoriteiten. Brammertz zou hierover volgens Vukcevic in de media verkeerd geciteerd worden.

Vervolgens werd de delegatie ontvangen door parlamentsvoorzitter Dukic Dejanovic, gevolgd door een openhartig gesprek met de voltallige parlementaire commissie voor Europese Zaken, geleid door commissievoorzitter Varga. Naast de samenwerking met het ICTY werd onder meer gesproken over de Stabilisatie- en Associatieovereenkomst tussen de EU en Servië, de Servische wens om de kandidaat lid-status toegekend te krijgen, over corruptie en over de hervorming van het democratische systeem in Servië. Ook werd gesproken over Kosovo en zowel vanuit de Servische commissie als vanuit de Nederlandse delegatie was er ook een duidelijk Eurosceptisch geluid te horen. Tijdens het gesprek en de daaropvolgende persconferentie benadrukte delegatievoorzitter Verburg dat voor de grote meerderheid in het Nederlandse parlement de conditionaliteit essentieel is en dat het in dat kader aan de Serviërs was om er alles aan te doen om ICTY-aanklager Brammertz ervan te overtuigen dat er sprake was van «volledige samenwerking» van Servië met het tribunaal. Het Servische parlement bood de delegatie een lunch aan, waarbij de voorzitter van de commissie voor Buitenlandse Zaken Micunovic optrad als gastheer.

In de middag volgde een reeks gesprekken met regeringsvertegenwoordigers: minister van Buitenlandse Zaken Jeremic, premier Cvetkovic, President Tadic en tot slot vice-premier Djelic. Ten overstaan van al deze gesprekspartners gaf de delegatie steevast de hierboven weergegeven boodschap af over ICTY-conditionaliteit. Met Jeremic werd daarnaast onder meer gesproken over de relatie van Servië met Rusland, over Jeremic» rol als een van de oprichters van de beweging voor gewelddoos verzet tegen de toenmalige president Milosevic, «Otpor» en over Turkije en de historische rol van dat land op de Balkan. Met zowel Cvetkovic als Djelic werd naast de thematiek rondom het ICTY vooral ingegaan op de economische situatie in Servië, over de stand in het hervormingsproces en over het economische potentieel van het land. President Tadic verzekerde de delegatie dat de zoektocht naar oorlogsmisdadigers Mladic en Hadzic bovenaan zijn prioriteitenlijst stond en dat hij ook persoonlijk sterk geïnteresseerd was om hen te krijgen, ook vanwege zijn vriendschap met voorganger Djindjic, die was vermoord vanwege zijn medewerking met het ICTY. Tadic zag het als een morele verplichting om de voortvluchtigen op te pakken en uit te leveren en noemde het «zijn frustratie» dat zulks tot dusverre nog niet was geschied. Over de kwestie Kosovo was hij resoluut: dat was geen onafhankelijke staat en het dreef op de inkomsten uit internationale drugshandel. In het belang van stabiliteit in de regio zou hij op termijn bereid zijn mee te werken aan een oplossing voor dit gebied, waarbij of, op basis van instemming door alle betrokkenen, de administratieve grenzen moesten worden aangepast, of, ook op basis van instemming, naar een model à la «de twee Duitslanden»

moest worden toegewerkt, zoals was voorgesteld door Wolfgang Ischinger. De groeiende weerstand in het Nederlandse parlement tegen verdere uitbreiding van de EU vond Tadic «unfortunate». Hij wees erop dat Servië op de lange termijn een vrijzone voor criminaliteit zou worden als het buiten de EU gehouden zou worden, hetgeen uiteindelijk duurder voor de EU zou zijn dan het integreren van Servië. Als Servië aan het eind van dit jaar niet de kandidaat lid-status van de EU zou krijgen zou het heel moeilijk voor hem worden, stelde Tadic.

Na een onderhoud met vertegenwoordigers van de Nederlandse media in het hotel, volgende een diner in de residentie van ambassadeur Stokvis met vertegenwoordigers van de Servische politiek, de economie en het maatschappelijk middenveld. Zoals van tevoren tijdens een werkbezoek van de commissie aan het ICTY in Den Haag was afgesproken, debriefte de delegatievoorzitter die avond telefonisch ICTY-aanklager Brammertz over het verloop van het bezoek tot dan toe, mede vanwege Brammertz' bezoek aan Belgrado de daaropvolgende dag. Op dinsdagochtend werd de busrit naar de Kosovaarse grens onderbroken voor een bezoek aan bakkersbedrijf «Brann» in Nis (100 werknemers), waar een goed beeld werd verkregen van de behoeften en wensen van het Servische MKB en van de lokale banketbakkers-specialiteiten.

Kosovo – dinsdagmiddag 10 mei tot en met donderdagochtend 12 mei

In Kosovo startte het programma dinsdagmiddag met een geanimeerd gesprek met jongeren van diverse (etnische) achtergrond in Noord-Mitrovica, waar mede met Nederlandse steun het project «Bridging the Divide» was uitgevoerd. De delegatie kreeg zo een goed gevoel van de basale behoeften van de jeugd in dit deel van Kosovo, die vooral samen te vatten waren als «een normaal leven». In een daaropvolgend gesprek met vertegenwoordigers van EULEX, eveneens in Noord-Mitrovica, kwam de complexiteit en de onmacht van de internationale presentie in Kosovo meteen schrijnend aan de oppervlakte. De delegatie verplaatste zich vervolgens naar de hoofdstad Pristina, waar tijdens een buffet-diner met eerst uitsluitend in Kosovo werkzame Nederlanders en vervolgens ook vertegenwoordigers van het Kosovaarse maatschappelijk middenveld nader op de situatie in het land kon worden ingegaan.

Op woensdagochtend werd gestart met een werkontbijt met de «International Civilian Representative» (ICR), de Nederlander Pieter Feith en de eveneens Nederlandse EULEX-«Special Prosecutor» Johan van Vreeswijk. Beiden legden uit hoe de internationale gemeenschap onder het mom van een zo sterk mogelijke lokale autonomie en verantwoordelijkheid probeert zich niet te sterk te profileren. Met name de EU had, mede door de problematiek rondom de vijf EU-lidstaten die Kosovo niet erkennen als onafhankelijk land, de verwachtingen van de Kosovaarse bevolking niet vervuld. Naast andere zaken betrof dat onder meer de visumliberalisatie en de strijd tegen de georganiseerde misdaad. VS-ambassadeur Dell, die zich op verzoek van de delegatie iets later bij het gezelschap voegde, bevestigde dit beeld. Volgens hem was de internationale gemeenschap te lang doorgegaan met «de-reponsabiliseren». Een «reset» van EULEX was zijns inziens nodig. Nederland zou met name meer kunnen doen in de richting van de vijf niet-erkenners. Dell vat de situatie in Kosovo kernachtig samen met de woorden: «when you're up to your ... with alligators, it's very hard to remember that your task was to drain the swamp».

In het Kosovaarse parlement werd de delegatie allereerst ontvangen door Parlementsvoorzitter Krasniqi. Deze riep de delegatie op om ervoor te

zorgen dat Nederland in EU-verband zou instemmen met visumliberalisatie voor Kosovo. Een aantal delegatieleden reageerden daarop meteen afhoudend, verwijzend naar de criteria die eerst moesten worden vervuld. De delegatieleider stelde namens de delegatie, ook ten overstaan van de Kosovaarse pers, dat de delegatie uitsluitend was gekomen om informatie in te winnen en zich te oriënteren. Besluitvorming zou pas in een later stadium in het parlement aan de orde zijn. Vervolgens vonden geanimeerde gesprekken plaats met de Kosovaarse commissie voor Europese Zaken en de commissie voor Buitenlandse Zaken, gevolgd door een door het Kosovaarse parlement aangeboden lunch.

Ook tijdens de gesprekken in de middag met diverse Kosovaarse regeringsvertegenwoordigers stonden de betrekkingen met de EU, de Kopenhagen-criteria op het terrein van georganiseerde misdaad, corruptie en rechterlijke macht en de Kosovaarse wens om visumliberalisatie gerealiseerd te zien centraal. Gesproken werd achtereenvolgens met de vice-minister van Buitenlandse Zaken Gashi, minister voor Europese Zaken Citaku en de pas aangetreden President Mw. Jahjaga. In de avond gaven minister Citaku en haar staf tijdens een door de minister aangeboden diner er blijk van bijzonder vasthoudend te kunnen zijn, doch dit alles op charmante wijze en in goede verstandhouding met de leden van de delegatie.

Op donderdagochtend werd het bezoek aan Kosovo afgesloten met een bezoek aan het Nederlandse bedrijf Zinkunie in Prizren. Nederlandse ondernemers hebben hier een bedrijf gestart in de zink-sector en naderhand ook in de logistieke diensten, aanhakend bij de aanleg van een autosnelweg van de Albanese kust naar Pristina, vlak langs de grond van het bedrijf, die enorme mogelijkheden lijkt te kunnen gaan creëren voor de toekomst van dit gebied.

Albanië – donderdagmiddag 12 mei tot zaterdagochtend 14 mei

Aan de andere zijde van de grens, tijdens de lange rit door de Albanese bergen, bleek de delegatie dat van het recentelijk afgeronde Albanese stuk van die snelweg, van de Kosovaarse grens tot aan de kust, nog nauwelijks gebruik wordt gemaakt. Het programma in Albanië werd gestart met een bezoek aan twee mede met Nederlands geld gefinancierde projecten: de jeugdgevangenis van Kavaja en een milieuproject in Porto Romano. In een lagere school nabij het milieuproject viel de delegatie een warm onthaal ten deel. Tijdens een buffet-diner met Albanese analisten en denktanks werd de delegatie vervolgens ingewijd in de economische, maatschappelijke en politieke situatie in Albanië.

Op vrijdag startte het programma met een werkontbijt met een viertal specialisten op het terrein van de rechtsstaat: dhr. Spahiu van de «High Council of Justice», de vice-minister van Justitie, mw. Kasmi, dhr. Berberi van het Constitutionele Gerechtshof en dhr. Gjoka van de Albanese «Foundation for Conflict Resolution and Reconciliation of Disputes». Aan de orde kwamen onder andere de positie van Albanië als een van de laagst genoteerde Europese landen op de lijst van «Transparency International» aangaande corruptie, de problematiek omtrent immuniteit van parlementsleden en de blokkade ten aanzien van een grondwetswijziging op dat punt, het gebrek aan fondsen en prioriteit voor de noodzakelijke hervorming en modernisering van de rechterlijke macht en het nog volstrekt onverwerkte dictatoriale verleden van het land.

In het gesprek met Parlementsvoorzitter Topali bleek meteen hoe gepolariseerd het politieke klimaat in Albanië is. Op de suggestie dat er corruptie zou zijn onder parlementsleden reageerde ze getergd, om

vervolgens iets later te stellen dat als er ergens sprake was van corruptie, dat het geval was in de rechterlijke macht. Dat er nog niet aan alle door de EU gestelde criteria voor toetreding werd voldaan was volledig te wijten aan de boycot van het parlement door de oppositie. Tijdens het gesprek werd, op aandringen van de delegatie, de oppositie alsnog uitgenodigd om deel te nemen aan de door Topali aangeboden lunch een uur later. Bij het gesprek met de Albanese commissie voor Europese Zaken waren slechts twee parlementsleden aanwezig: commissievoorzitter en oppositielid Meksi en lid van de regerende Democratische Partij (DP) Bumshi. Mw. Meksi weersprak op de kwesties als die van de immunitetswet voor parlementsleden steevast de lezing van Parlementsvoorzitter Topali. Ze ontving pas tijdens het gesprek met de delegatie de uitnodiging voor de lunch met Topali en deelde haar frustratie daarover met de delegatie.

Vervolgens werd een gesprek gevoerd met de minister voor Europese Integratie Bregu, die zich inspande om weer het beeld te schetsen van een snelle ontwikkeling van Albanië in de richting van EU-integratie, waarbij de enige tekortkomingen werden veroorzaakt door de zich onverantwoordelijk opstellende oppositie. President Topi presenteerde zich iets afgewogener, maar hij benadrukte dat zijn functie grondwettelijk vrij beperkt was. Tijdens de lunch, waarbij Mw. Meksi uiteindelijk toch acte de presence gaf, overheerste wederom de gepolariseerde sfeer, inclusief verwijten dat de delegatie zich op het terrein van de rechtsstaat die ochtend verkeerd had laten voorlichten door bevooroordeelde sprekers. De gespannen politieke verhoudingen kwamen heel concreet tot uitdrukking toen de delegatie vervolgens een bezoek bracht aan een sporthal waar nog steeds stemmen geteld werden van de lokale verkiezingen een kleine week daarvoor. Onder het toezien oog van het fel reagerende publiek, van zowel DP als de oppositionele Socialistische Partij (SP), evenals talrijke cameraploegen van ofwel DP- ofwel SP-vriendelijke TV-zenders, werden daar rondom de klok stemmen geteld voor de burgemeestersverkiezing van Tirana.

Vervolgens had de delegatie in de Nederlandse ambassade een gesprek met een aantal leiders van religieuze gemeenschappen: de orthodoxe, de protestants-evangelische, de islamitische en de Bektashi gemeenschap. Dit gesprek illustreerde de grote mate van religieuze tolerantie in het hedendaagse Albanië.

In het politieke hoofdkwartier van de SP had de delegatie daarna een gesprek met burgemeester Rama van Tirana. De vraag of hij al dan niet zou kunnen aanblijven hing af van het proces van stemmen tellen dat de delegatie iets eerder op de dag had aanschouwd, en waarbij op dat moment het aantal stemmen voor hem en zijn DP-uitdager heel erg dicht bij elkaar lagen. Rama legde onder meer uit waarom de SP over was gegaan tot een boycot van het parlement. Hij toonde zich bewust van het negatieve effect van het uiterst gepolariseerde politieke klimaat, maar bleek tegelijkertijd niet in staat dat klimaat zelf op ondubbelzinnige wijze te ontstijgen. Rama sprak tijdens het gesprek zijn complimenten uit voor de goede bilaterale samenwerking tussen Nederland en Albanië, op velerlei terrein. Zo waren er bijvoorbeeld meerdere Nederlandse architecten actief in Albanië. Rama stelde dat hij het, vanuit zijn optiek, zou betreuren als er gekort zou worden op Nederlandse overheidsbudgetten die daarvoor konden worden aangesproken.

De laatste twee gesprekken op het programma waren dat met premier Berisha en dat met minister van Buitenlandse Zaken Haxhinasto. Berisha deed zijn uiterste best de delegatie ervan te overtuigen dat het over de gehele linie – economie, maatschappij en politiek – uitstekend ging met

Albanië. Hij slaagde er echter niet in te verhullen dat zijn slechts kort onderbroken regeren sinds 1992 weliswaar gepaard was gegaan met een razendsnelle economische inhaalslag van het land, maar tegelijkertijd tot een steeds dieper vastlopende politieke impasse had geleid. Minister Haxhinasto ging onder meer in op de relatie van Albanië met Servië en de steun van de Albanese regering voor de Haagse tribunalen en internationale juridische instellingen.

De laatste avond voor de vroege terugvlucht naar Nederland op zaterdagochtend, werd besteed met een buffet-diner met een aantal in Tirana geaccrediteerde ambassadeurs (o.a. van het VK, Denemarken, Hongarije, de EU en de VN) en een aantal vertegenwoordigers van Albanese NGO's. In grote lijnen werd het, zeker niet rooskleurige, beeld dat de delegatie zich inmiddels had kunnen vormen van de situatie in Albanië tijdens de gesprekken met dit gezelschap grotendeels verder bevestigd.